

ПРАВАТА НА ЧОВЕКА В БЪЛГАРИЯ ПРЕЗ 2019г.

БЪЛГАРСКИ
ХЕЛЗИНСКИ
КОМИТЕТ

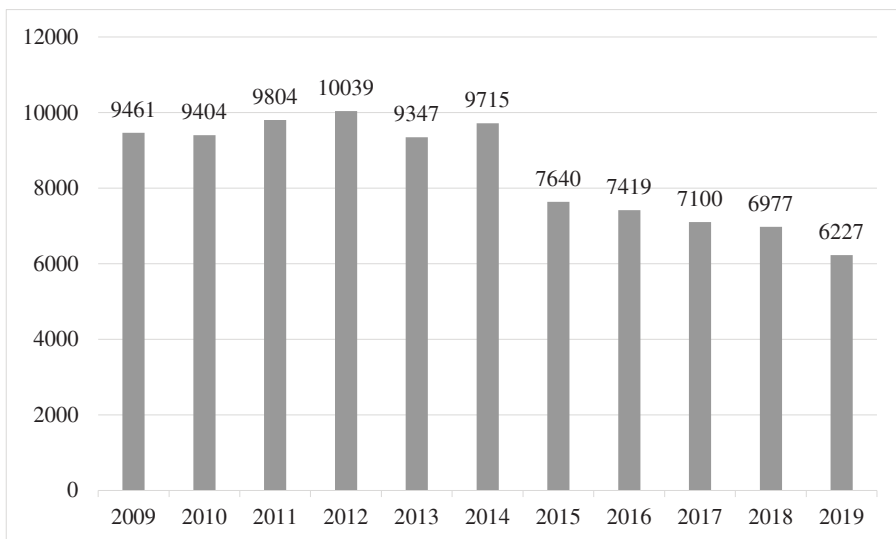
Глава 9

УСЛОВИЯ В МЕСТАТА ЗА ЛИШАВАНЕ ОТ СВОБОДА

Затвори и затворнически общежития

През 2019 г. за пета поредна година броят на лишените от свобода в затворите продължи да намалява. По данни на Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“ (ГДИН) средносписъчният брой на лишените от свобода през 2019 г. е бил 6227, от които 203 жени (виж фигура 1).

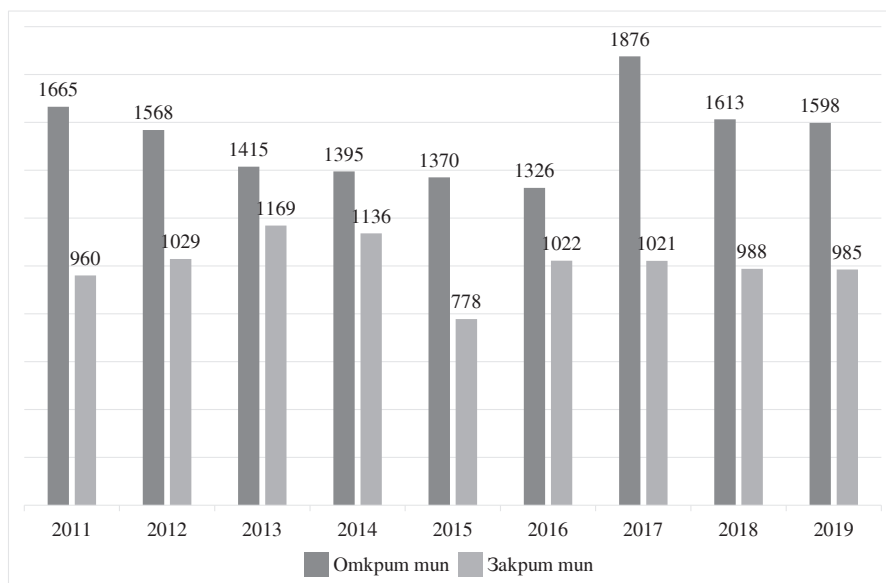
Фигура 1. Средносписъчен брой на лишените от свобода в периода 2009 – 2019 г. Източник: ГДИН

Броят на затворите в страната е 12 (корпуси на затвори), като към тях функционират 7 затворнически общежития от за-

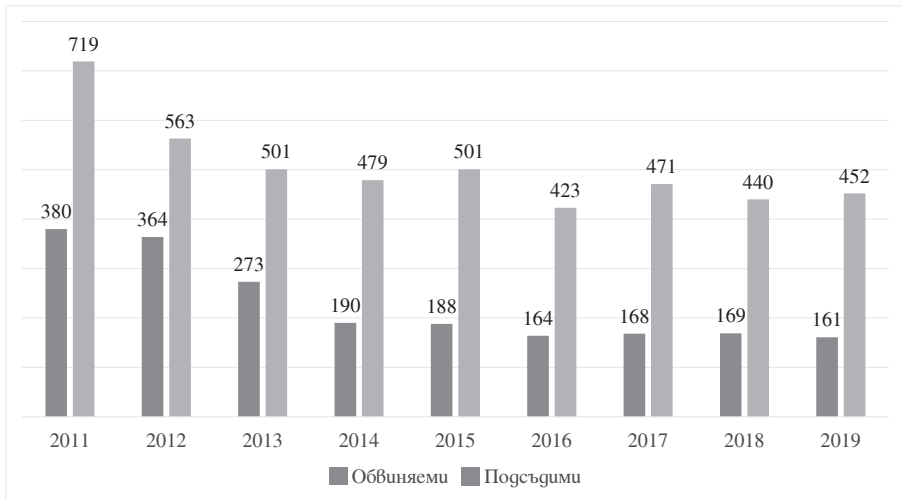
крим тип, 19 затворнически общежития от открит тип и два поправителни дома за непълнолетни към затворите във Враца и Сливен. През годината бе открито общежитие от открит тип „Верей“ към затвора в Стара Загора с капацитет 54 места. В дванайсетте корпуса на затворите са били настанени общо 3644 лишени от свобода, в общежитията от закрит тип – 985, а в общежитията от открит тип – 1598. Броят на лишените от свобода непълнолетни в двата поправителни дома е бил общо 18. В сравнение с предходната година броят на лишените от свобода в двата вида общежития не се промени съществено (виж фигура 2).

Фигура 2. Брой осъдени в общежитията от открит и закрит тип към 31 декември по години (2011 – 2019)

През годината не се промени съществено и броят на обвиняемите и подсъдимите лица в затворите. На фигура 3 по-долу е представен техният брой към 31 декември по години:

Фигура 3. Брой на обвиняемите и подсъдимите в затворите към 31 декември в периода 2011 – 2019 г.

През 2018 г. за лишени от свобода непълнолетни започна да функционира нов поправителен дом за момчета към затвора в гр. Враца, а през 2019 г. в него бяха изградени нова спортна зала за мини-футбол и фитнес зала. Все още обаче в този дом няма приемно отделение и помещение за свиждане.

С решение на главния директор на ГДИН с № Л-3178 от 12.07.2019 г., на председателя на Управителния съвет на „Българско затворническо сдружение за рехабилитация“ Джок Полфрийман е бил предоставен достъп до обществена информация за капацитета на всички затвори и затворнически общежития от открит и закрит тип, както и за броя на настанените в тях лишени от свобода. Съгласно предоставената информация, към дата 02.06.2019 г. в два от корпусите на затворите (София и Пловдив) броят на лишени от свобода е надвишавал капацитета им, изчислен на база 4 кв.м. Към същата дата пренаселеност е имало и в едно от общежитията от закрит тип към затвора в Бургас, както и в седем общежития от открит тип, две от които отново в Бургас, две във Варна и по едно в Пазарджик, Плевен и Пловдив. Наред с пренаселеността, основен проблем за затвора в София е изключително амортизираната сграда и невъзможността да се ремонтира така, че да осигури адекватни условия за изтърпяване на наказанията. По този повод след посещение на затвора в София през юли 2019 г. Националният превантивен механизъм (НПМ) при омбудсмана на Република България за пореден път е препоръчал на министър-

ра на правосъдието, ГДИН и Държавно предприятие „Фонд затворно дело“ да предприемат необходимите действия за строителство на нов затвор в гр. София, даващ възможност за последващо закриване на затворническо общежитие „Кремиковци“ и затвора в гр. София.¹⁴⁷

Изграждането на нов затвор в София е тема, която се е дискутирала през последните 15 – 20 г. През 2018 г. се коментираше проект на стойност 35 млн. лв. за изграждане на пилотен затвор с учебен център към него в район „Кремиковци“ на територията на общежитието. След това бе обсъждан проект в близост до затворническо общежитие „Казичене“, а през 2019 г. пак за 35 млн. лв. по Норвежкия финансов механизъм бе предвидено изграждане на затвор в бивши казарми в гупнишкото село Самораново, където функционира общежитие към затвора в Бобов дол. До настоящия момент строителните дейности не са започнали, но НПМ към омбудсмана през 2019 г. се противопостави на този проект с аргумента, че изграждането на затвор, отдалечен на 40 км от София, би поставило в неравностойно положение лишени от свобода от София, тъй като по правило всички лишени от свобода трябва да се настаняват в затвори, намиращи се близо до техните домове или места за социална рехабилитация.¹⁴⁸

През втората половина на декември 2019 г., без каквото и да е обществено обсъждане, Министерският съвет прие Стратегия за развитието на пенитенциарната система в България за периода до 2025 г. Целите, заложили в тази стратегия, са свързани с действия по модернизиране и реформиране на пенитенциарната система в съответствие с европейските стандарти. Заедно със Стратегията са изготвени план и финансов план за дейностите. Основна стратегическа задача е изграждането на пилотен затвор с капацитет 400 души – лишени от свобода, и обучителен център с капацитет 100 души, но за пореден път не става ясно къде се планира изграждането му. Като подзадачи в Стратегията са заложили реновиране на корпуса на затвора в Пловдив и обособяване на няколко общежития към затвори, пробационна служба и обучителен център.

През 2019 г. приключиха ремонтите на основните сгради на затвора в Бобов дол и на общежитието от закрит тип „Черна гора“ към затвора в Стара Загора. В затвора в Пазарджик обаче ремонт-

¹⁴⁷ Омбудсман на Република България (2019). Доклад на Националния превантивен механизъм за проверки в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“; затвор в град София, общежитията „Кремиковци“ и „Казичене“, арестите на бул. „Г. М. Димитров“ и ул. „М-р Векиаски“, с. 42, достъпен на: <https://www.ombudsman.bg/pictures/file/Проверка%20ГДИН%202019.pdf>.

¹⁴⁸ Пак там, с. 17.

ните дейности продължават, като цялото западно крило на затвора, където е и стационарът, дори не е включено в плана за ремонт. В този затвор, както и в останалите, с изключение на затвора за жени в Сливен, въпреки направените ремонти, санитарно-хигиенните условия не са на необходимото ниво и проблемът с наличието на гървеници и хлебарки в килиите остава неразрешен. Същият проблем бе отразен и от КПИ, който в свой доклад до българското правителство през 2018 г. сигнализира за масовото разпространение на гървеници, за неадекватно медицинско обслужване, за ограничен достъп до работа и образование, за рестриктивните условия за провеждане на свидания, за твърде ограничителния режим на затържане на обвиняемите и подсъдимите, настанени в арести, за междузатворническото насилие и недостатъчният брой на пенитенциарния персонал. През 2019 г. омбудсманът също коментира проблема с наличието на гървеници в килиите и поиска от главния директор на ГДИН информацията относно взетите мерки за справяне с проблема.¹⁴⁹

Въпреки че след 2017 г. с изменения на закона бяха облекчени условията за условно предсрочно освобождаване, броят на освободените по този начин не се увеличи. През последните три години броят на условно предсрочно освободените е, както следва:

Таблица 2. Предсрочно освободени през последните три години

	2017 г.	2018 г.	2019 г.
Брой на условно предсрочно освободените лица	1282	970	790

Вижда се, че броят на предсрочно освободените през последните три години намалява непропорционално на намаляването на броя на осъдените на лишаване от свобода.

Институтът на помилването, за дейността на който няма разписани ясни правила, продължава да не функционира ефективно. Въпреки големия брой молби за помилване – около 400 за една календарна година, броят на помилваните е по няколко на година. Липсват каквито и да е разписани обективни критерии за помилване. По сведения на ГДИН към 31 декември 2019 г. в затворите изтърпяват доживотни присъди общо 190 лица, от които 60 без право на замяна. В поредица от решения на ЕСПЧ, включително срещу България, Съдът постановява, че съществуването на това наказание в българския НК може да

¹⁴⁹ Пак там, с. 19.

доведе до нарушение на чл. 3 от ЕКПЧ, ако няма предвидим механизъм за неговата замяна. В своите доклади за доживотния затвор без замяна БХК показва, че това наказание е в грубо противоречие с европейските стандарти, и препоръчва то да бъде премахнато от НК. През 2018 г. същата препоръка за пореден път беше отправена и от КПИ в доклада му до българското правителство. През октомври 2019 г. над 80 лишени от свобода, изтърпяващи доживотни присъди в различни затвори, изпратиха молба до ЕК, до ЕП и до НС на Република България, в която са посочили голям брой нарушения на правата им и изискват от институциите предприемане на мерки за предотвратяване на нечовешкото и унижително отношение към тях, произтичащо от наличието на такива присъди в България.

Броят на лишените от свобода, заети с трудова дейност през 2019 г., се увеличи в сравнение с предходната година. По данни на ГДИН общият брой на работещите затворници е бил 4750, от които 1568 са били ангажирани с доброволен неплатен труд по чл. 80 от Закона за изпълнение на наказанията и задържането под стража (ЗИНЗС).

За поредна година броят на лишените от свобода, включени в училищно образование, отбелязва намаляване. Към 31 декември 2019 г. техният брой е бил 1080, от които 124 са били записани в първи клас. Съгласно условията за приемане на ученици в училищата към затворите, тези от затворниците, които са с кратки присъди (три до шест месеца лишаване от свобода), не могат да бъдат записвани като ученици. Това налага изготвянето на по-гъвкави условия за достъп до образование, като този достъп не трябва да е обвързан с размера на присъдата. Практиката показва, че за много лишени от свобода е необходимо не толкова посещение на училище, колкото ограмотителни и професионални курсове в учебно-професионални центрове. Възможно решение е и възприемането на индивидуални програми за обучение, отново съобразени с размера на присъдата.

През май 2019 г. ВАС се произнесе по жалба на 15 лишени от свобода за условията, при които се провежда удължено свиждане за срок до 4 часа, което в затворите е прието да се нарича интимно свиждане. Съгласно заповед на главния директор на ГДИН от 2016 г. то се провежда в помещения, оборудвани с камери и пред погледа на надзиратели. Затворниците спечелиха делото и заповедта бе отменена.¹⁵⁰ Междувременно обаче същите условия бяха приети в Правилника за прилагане на ЗИНЗС, с което искането на лишените от свобода да

¹⁵⁰ *Затворници работят в съда, МВР болница, НАП и частни фирми*, публикувано на 16.07.2018 г. от www.news.lex.bg на адрес: <https://news.lex.bg/pregled-na-pechata/zatvorници-работят-в-съда-мвр-болница/>.

се срещат насаме със свои близки остана неизпълнено.

През 2019 г. НПМ към омбудсмана направи редица обезпокоителни констатации, свързани със състоянието на медицинското обслужване в местата за лишаване от свобода, алармирайки, че „Министерство на правосъдието, респективно ГДИН, от години negliжират медицинската дейност в пенитенциарната система“¹⁵¹. Едни от най-притеснителните констатации са свързани с двете затворнически болници, като по отношение на Специализираната болница за активно лечение на лишени от свобода (СБАЛЛС) в гр. София омбудсманът отбелязва, че „работи извън медицинските стандарти за вида на разкриването си по Закона за лечебните заведения“, „оставена, без контрол на гоуоживяване“, с лоши материални условия, но със стойности на един лекарствен, по-високи от тези на университетските и националните болници.¹⁵² Посещението на омбудсмана в СБАЛЛС в гр. Ловеч, която следва да осигурява лечение на затворници с психиатрични и белодробни заболявания, разкрива, че болницата не разполага нито с психиатър, нито със специалист по белодробни заболявания.¹⁵³ Непригодността на пенитенциарната системата да поеме активното лечение на лишените от свобода задължава пациентите да бъдат насочвани към лечебни заведения в общността, но поради недостатъчен ресурс за осигуряване на конвой и охрана извън затвора тази дейност често е затруднена и ненавременна. Наблюденията на БХК показват още, че в много случаи организирането на прегледи и лечение във външни медицински заведения се осигурява от близките на лишените от свобода, а не от служителите на медицинските центрове.

Друг сериозен проблем е свързан със затихващата дейност по превенция и диагностика на ХИВ в затворите след изтеглянето на Глобалния фонд за борба срещу СПИН, туберкулоза и малария през 2017 г. Съгласно нормативната уредба изследвания за ХИВ се предлагат на всички новопостъпващи затворници, а в хода на изтърпяване

¹⁵¹ Омбудсман на Република България (2019). Доклад на Националния превантивен механизъм за проверки в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“; затвор в град София, общественията „Кремиковци“ и „Казичене“, арестите на бул. „Г. М. Димитров“ и ул. „М-р Векиаски“, с. 42, достъпен на: <https://www.ombudsman.bg/pictures/file/Проверка%20ГДИН%202019.pdf>.

¹⁵² Пак там, с. 41 – 42.

¹⁵³ Омбудсман на Република България (2019). Доклад на Националния превантивен механизъм за проверки в затворите в градовете Ловеч и Плевен; общественията и арестите към тях, с. 2 – 3, достъпен на: <https://www.ombudsman.bg/pictures/file/Ловеч%20и%20Плевен%202019%20г.pdf>.

на наказанието – и на определени групи лишени от свобода с по-висок риск от заразяване. Средства за извършване на изследвания за ХИВ в бюджета на ГДИН обаче не се предвиждат. В тази връзка сериозно притеснение будят наблюденията на омбудсмана, според които към август 2019 г. „[п]овече от година не са провеждани изследвания [за ХИВ] в затвора на гр. София, затвора на гр. Варна, затвора на гр. Бобов дол, затвора на гр. Ловеч, затвора на гр. Бургас и затвора на гр. Пазарджик“.¹⁵⁴ Данните на ГДИН показват, че в сравнение с 2014 г., през 2019 г. броят на проведените изследвания е пет и половина пъти по-малък.

Таблица 3. Брой изследвания за ХИВ и брой новооткрити серопозитивни лишени от свобода, 2012 – 2019 г.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Брой изследвания за ХИВ	4074	3883	4240	4406	1751	781	875	731
Брой новооткрити серопозитивни лишени от свобода	31	13	5	5	2	3	4	2

Източник: ГДИН

Следва да се отбележи, че през 2019 г. беше постановено важно съдебно решение в сферата на здравните права на затворниците, с което съдът разпорежда на началника на затвора в гр. София да осигури незабавно лечение на жалбоподател, който е диагностициран с хепатит С и хепатит В.¹⁵⁵ Въпреки че лишението от свобода са здравноосигурени от момента на задържането и разходите за лечение на хепатит С и хепатит В са за сметка на Националната здравноосигурителна каса (НЗОК), затворниците обикновено не получават подходящо лечение поради необходимост от извеждане до външни лечебни заведения за изследвания и други процедури.

Тревожни са и данните за рекордно високия брой откази от храна (гладни стачки) на лишението от свобода, отчетени през 2019 г.

¹⁵⁴ Омбудсман на Република България (2019). Писмо до Министерство на здравеопазването и ГДИН относно организация и системно извършване изследвания за превенцията и контрол на ХИВ/СПИН на лишението от свобода във всички затвори в страната, достъпно на: <https://www.ombudsman.bg/pictures/file/Писмо%20ХИВ-СПИН.pdf>.

¹⁵⁵ АССГ (2019). Определение № 5057 от 05.06.2019 г. по адм. г. № 7314/2019 г.

Отказите от храна са форма на мирен протест срещу решения, действия и бездействия на затворническите власти. Въпреки че статистика по конкретните причини за отказ от храна липсва, нарастването на техния брой е индикатор за влошаване на условията в местата за лишаване от свобода, включително проблеми в комуникацията между затворници и затворнически власти, засилване на недоверието в официалните механизми за разглеждане на молби и жалби.

Таблица 4. Брой откази от храна (гладни стачки) на лишени от свобода, 2012 – 2019 г.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Брой откази от храна	316	305	280	368	533	640

Източник: ГДИН

Изследването на превантивното средство за защита показва, че през годината е имало общо 8 уважени иска от съда за предоставяне или прекратяване на действия или бездействия, представляващи нарушение на забраната за изтезания, жестоко, нечовешко или унижително отношение. Броят на отхвърлените иски обаче е значително по-голям – в 59 случая съдът не е намерил основание да предостави защита от изтезания. Причините за малкия брой уважени иски са няколко: нежеланието на администрацията да осведомява лишените от свобода как да търсят правата си по съдебен ред и да използват превантивното средство, липсата на безплатна правна помощ за завеждане на дела и не на последно място – страхът, че ще бъдат санкционирани за това, че търсят защита от съда. Анализът на компенсаторното средство за защита показва, че през 2019 г. броят на уважените иски от съда е 101, а броят на отхвърлените иски е 112.

Прегледът на съдебната практика от 2019 г. по искания на лишени от свобода за превенция и преустановяване на ситуации, които представляват нечовешко или унижително отношение, както и по иски за обезщетение на вреди, претърпени в резултат от такова отношение, дава нови доказателства за неефективността на въведените през 2017 г. процедури за защита. Въпреки че броят на исканията от затворници по превантивното средство расте, голяма част от делата изобщо не стигат до разглеждане по същество поради констатирани нередовности в жалбите. Причините обикновено са неплатена

гържавна такса¹⁵⁶, неуточнени ответници, непосочване на конкретно действие или бездействие, което се иска администрацията да прекрати или извърши, и други. От тези искания, които са допуснати до разглеждане, са установени малко на брой, по които съдят постановява търсената защита. Те се отнасят до осигуряване на достъп до фитнес¹⁵⁷, престой на открито в благоприятни условия¹⁵⁸, сезонно облекло и обувки¹⁵⁹, лични хигиенни материали и препарати за почистване¹⁶⁰, ремонт в килията¹⁶¹, лечение на хепатит С и хепатит В¹⁶², адекватно водоснабдяване и топлоподаване.¹⁶³ За да може механизмът за защитата да се приеме за ефективен, той трябва да дава възможност за незабавно разглеждане и произнасяне по оплакванията на лишените от свобода. Това условие обаче не се спазва, като има примери за едногодишна продължителност на производството от подаване на искането до влизане в сила на разпореждането на съда.¹⁶⁴ В много случаи лишените от свобода отправят искания към съда, които са неотнормирани към превантивното средство за защита срещу нечовешко или унижително отнасяне: възстановяване на работа, връщане на иззети вещи, ползване на електрически котлон в стаята и други. Причините за това могат да бъдат търсени в ограничения достъп до правна информация и професионална правна помощ за лишените от свобода, посредством които да бъдат ориентирани кои са правилните механизми за защита в съответните случаи.

Затвърждава се съдебната практика по определяне на крайно занижени обезщетения за неимуществените вреди на лишените от свобода, които са били жертва на нечовешко или унижително отнасяне поради лоши материални условия и пренаселеност в местата за лишаване от свобода. Присъжданите обезщетения са в рамките на един

¹⁵⁶ ВАС, Четвърто отделение (2019). Определение № 713 от 17 януари 2019 г. по адм. г. № 15652/2018 г.; АС – Плевен (2019). Определение № 274 от 13 февруари 2019 г. по к. ч. адм. г. № 138/2019 г.; АС – Плевен (2019). Определение № 385 от 05 март 2019 г. по ч. адм. г. № 211/2019 г.

¹⁵⁷ АС – Враца (2019). Разпореждане № 1313 от 22 ноември 2019 г. по адм. г. № 584/2019 г.

¹⁵⁸ АС – Враца (2019). Разпореждане № 1312 от 22 ноември 2019 г. по адм. г. № 585/2019 г.

¹⁵⁹ АССГ (2019). Решение № 7328 от 26 ноември 2019 г. по адм. г. № 7658/2019 г.

¹⁶⁰ АССГ (2019). Разпореждане № 5215 от 11 юли 2019 г. по адм. г. № 6004/2019 г.

¹⁶¹ АССГ (2009). Разпореждане № 6576 от 5 септември 2019 г. по адм. г. № 8424/2019 г.

¹⁶² АССГ (2019). Определение № 5057 от 5 юли 2019 г. по КАД № 7314/ 2019 г.

¹⁶³ АССГ (2019). Определение № 8549 от 05 ноември 2019 г. по адм. г. № 9152/2019 г.

¹⁶⁴ АССГ (2019). Определение № 8549 от 05 ноември 2019 г. по адм. г. № 9152/2019 г.

или два лева на ден, или около 50 – 60 лв. на месец¹⁶⁵, което е далеч по-ниската на обезщетенията, които ЕСПЧ определя при сходни нарушения по дела срещу България – около 10 лв. на ден, или 300 лв. на месец.¹⁶⁶

Арести

Към края на 2019 г. в страната функционираха 28 ареста. Техният брой намаля с четири в самото начало на годината, когато поради недостатъчната им натовареност бяха закрити арестите в Перник, Търговище, Разлог и Монтана. През годината продължи тенденцията да се изместват арести на територията на затворите. През май 2019 г. бе открит нов арест в самостоятелна сграда до затвора в Стара Загора, а през август 2019 г. бе открит нов арест на територията на затвора в Сливен, с което броят на арестите, функциониращи към затвори или общежития, се увеличи до осем. Със закриването на четирите ареста и изместването на арестите в Стара Загора и Сливен бе направена поредна стъпка по изпълнение на препоръката на Комитета за предотвратяване на изтезанията към Съвета на Европа, който още през 2014 г. препоръчва на българските власти да предприемат постепенното извеждане от експлоатация на всички арести в България.¹⁶⁷

В предходните години ГДИН имаше планове за дейности, които да доведат до подобряване на условията в арестите. Тези планове включваха преместване на ареста от гр. Кюстендил към затвора в гр. Бобов дол, преместване на арестите в гр. Велико Търново и Габрово в нова сграда на територията на общежитието в гр. Велико Търново, изграждане на нов арест в гр. Силистра, както и извършване на ремонти на арестите в няколко от областните градове. Планираше се също арестът в гр. Сангански да бъде преместен в нова сграда на ареста в гр. Петрич, но такъв все още не функционира. Няколко години по-къс-

¹⁶⁵ ВАС (2019). Решение № 17545 от 19 декември 2019 г. по адм. г. № 2594/2019 г., 3. отг.; Решение № 17472 от 19 декември 2019 г. по адм. г. № 1781/2019 г., 3. отг.; Решение № 15506 от 14 ноември 2019 г. по адм. г. № 4554/2018 г., 3. отг.; Решение № 13355 от 08 октомври 2019 г. по адм. г. № 8039/2018 г., 3. отг.; Решение № 10909 от 12 юли 2019 г. по адм. г. № 34/2019 г., 3. отг.; Решение № 9500 от 20 юли 2019 г. по адм. г. № 5498/2018 г., 3. отг.

¹⁶⁶ ECtHR (2015). *Neshkov and Others v. Bulgaria* (nos. 36925/10, 21487/12, 72893/12, 73196/12, 77718/12 and 9717/13), 27.01.2015, §§ 294-303. Достъпно на адрес: <http://hudoc.echr.coe.int/eng/?i=001-150771>.

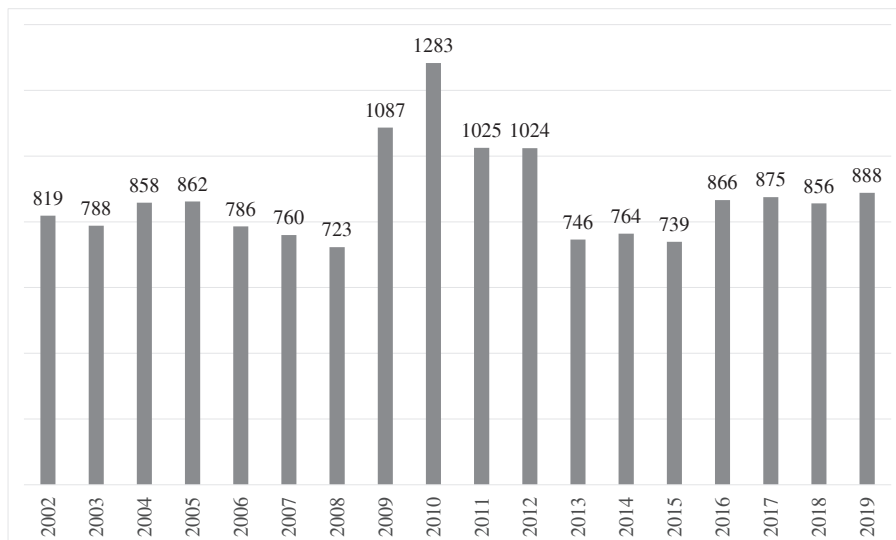
¹⁶⁷ Committee for the Prevention of Torture (2015). *Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria, conducted from 24 March to 3 April 2014*, § 48. Достъпно на адрес: <https://rm.coe.int/16806940c4>.

но тези планове остават неосъществени.

По данни на ГДИН общият брой задържани лица в арестите през 2019 г. е бил 11 579, от които 937 чужди граждани, 397 жени и 99 непълнолетни. Среднодневният брой на настанените в арестните помещения за годината е бил 1008 лица, а към 31.12.2019 г. е бил 888 лица.

На фигура 4 по-долу е представен броят на задържаните лица в арестите към м. декември по години:

Фигура 4. Брой на задържаните лица в арестите към декември по години

По данни на ГДИН продължителността на задържането в арестите е, както следва:

- до 72 часа – 1404 лица;
- до два месеца – 9195 лица;
- над шест месеца – 661 лица.

С решение на главния директор на ГДИН № Л-225 от 16.01.2020 г. на БХК бе предоставена обществена информация, съгласно която през 2019 г. е била установена пренаселеност в общо пет ареста в градовете Благоевград, Видин, Кюстендил, Стара Загора, както и в ареста на бул. „Г. М. Димитров“ в София. С друго решение на

главния директор на ГДИН с № Л-3178 от 12.07.2019 г., на председателя на Управителния съвет на „Българско затворническо сдружение за рехабилитация“ Джок Полфрийман е предоставен достъп до обществена информация за капацитета на всички арести и броя задържани лица в тях. Съгласно тази информация към дата 02.06.2019 г. в 10 от арестите броят задържани лица превишава капацитета. Десетте ареста, в които е била налице пренаселеност, са, както следва:

Таблица 5. Съпоставка на капацитет с реален брой задържани лица в арестите в България към 02.06.2019 г.

Арест	Капацитет при 4 кв.м	Брой задържани лица
София (Г. М. Димитров)	249	274
Варна	59	60
Бургас	39	44
Видин	23	29
Благодеевград	16	22
Добрич	14	22
Сливен	20	21
Кюстендил	13	15
Свиленград	9	13
Сандански	4	7

През годината изследовател на БХК посети ареста в гр. Добрич, където при капацитет на арестните помещения за 14 лица, на 4 април 2019 г. бяха настанени 33 лица. През пролетта на 2019 г. БХК извърши посещения и в други три ареста в градовете Силистра, Хасково и Свиленград, където не бе установена пренаселеност, но бяха констатирано изключително лоши материални условия. Поради това веднага след посещенията БХК изпрати сигнал до министъра на правосъдието, с който го информира, че в килиите на тези четири ареста е полумрачно – естествена светлина прониква само от прозорчета над вратите на килиите, които са обезопасени с дебели решетки или с разпробити на дупки ламарини. Възможността за проветряване също е минимална. В ареста в Хасково половината от килиите имат неотваряеми малки външни прозорчета с размери 0.7 x 0.7 м., обезопас-

сени с дебели решетки, които възпрепятстват достъпа на светлина. В четирите ареста в килиите няма санитарни възли. Във всеки от тях извеждането до единствената тоалетна се осъществява след тропане по вратата и молби от задържаните лица да бъдат изведени до санитарния възел. При проведени интервюта с лишени от свобода в затворите тези от тях, които са пребивавали в арестите в Хасково и Добрич, са съобщавали, че се е налагало да уринират в бутилки, тъй като са чакали с часове, за да бъдат изведени до единствената тоалетна. В четирите ареста не се осигурява престой на открито. В арестите в Хасково и Силистра има площадки за раздвижване на закрито, но в арестите в Свиленград и Добрич няма никаква възможност за осигуряване на двигателна активност. Министърът беше уведомен от БХК, че тези материални условия са в драстично противоречие със забраната за изтезания и нечовешко или унижително отношение съгласно чл. 3, ал. 1 на ЗИНЗС, тъй като съгласно ал. 2 на чл. 3 от същия закон за нарушение се смята „липсата на достатъчно жилищна площ... осветление, проветряване... условия за двигателна активност, продължителна изолация без възможност за общуване...“. След въвеждането на компенсаторното средство за защита в ЗИНЗС задържаните лица биха могли да претендират за обезщетения за нечовешките и унижителни условия, които са били принудени да търпят при наложената им мярка. Доказателство за такова третиране в арестите са данните на ГДИН, според които през 2019 г. в тях са били регистрирани 5 суицидни опита и два смъртни случая.

В свой доклад от посещението през м. юли 2019 г. на най-големия арест в страната, намиращ се на бул. „Г. М. Димитров“ в София, НПМ към омбудсмана установи, че при капацитет за 249 лица при спазване на 4 кв.м площ и при използване на 4 легла в килиите, в деня на посещението в ареста са били настанени 264 лица, а в края на предходния месец броят им е бил 289.¹⁶⁸ Във всяка от килиите в този арест 2 кв.м са неизползваеми поради наличието на решетка по цялата широчина на килиите пред прозорците. Само в 10 от общо 80 килии в ареста има достъп до тоалетна със седалка и това са килии, предназначени за настаняване на жени и непълнолетни. Тоалетните във всички други килии са от азиатски тип, което прави изключително трудно ползването им от лица с увреждания на долните крайници. Наред с

¹⁶⁸ Омбудсман на Република България (2019). *Доклад на Националния превантивен механизъм за проверки в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“; затвор в град София, общежитията „Кремиковци“ и „Казичене“, арестите на бул. „Г. М. Димитров“ и ул. „М-р Векиаски“*, с. 34, достъпен на: <https://www.ombudsman.bg/pictures/file/Проверка%20ГДИН%202019.pdf>.

недостатъчната осветеност и невъзможността за проветряване, основен проблем в ареста е наличието на тоалетни, които не осигуряват необходимата уединеност – преградата им е с височина от 1.2 м. В тази връзка Комитетът за предотвратяване на изтезанията бе препоръчал във всички килии тоалетните да се изградят с пълна преграда (до тавана).¹⁶⁹ През 2019 г. НПП констатира, че е бил направен опит да се изградят прегради на санитарните възли до тавана в три от помещенията, като опитът е оценен като неуспешен поради липса на видимост към част от леглата.¹⁷⁰ В същия доклад НПП констатира пренаселеност и в ареста на ул. „М-р Векулски“, в който при капацитет 80 места в деня на посещението са били настанени 87 лица. В допълнение, сградният фонд на този арест е във влошено състояние и е необходимо разкъртване на прозорците, за да се осигури нормална дневна светлина.¹⁷¹

Обобщението на проблемите, свързани с условията в арестите, показва, че в повечето от килиите на тези от тях, които не са към затворите, не прониква естествена светлина, защото нямат външни прозорци. Един от арестите (в гр. Габрово) е под кофа 0, но продължава да се използва. В голяма част от старите арести няма възможност за проветряване на килиите. В четири от тях няма никакви площадки за раздвижване извън килиите и не се осигурява необходимият престой на открито. В седем ареста площадките са от закрит тип, като за целта се използват празни помещения. В 11 от арестите в килиите няма тоалетни, ползва се общ санитарен възел, като извън режима за достъп задържаните лица трябва да тропат по вратата, за да бъдат изведени до тоалетна. В допълнение към това режимът в арестите е изключително рестриктивен. Той включва настаняване в постоянно заключени помещения за 23 часа от денонощието, с изключение на един час престой на открито. Задържаните обвиняеми и подсъдими нямат достъп до работа, образование, квалификационни, спортни или други смислени дейности извън килията. Поради това е необходимо уеднаквяване на режима на неосъдените с режима на осъ-

¹⁶⁹ *Report to the Bulgarian Government on the visit to Bulgaria carried out by the European Committee for the Prevention of Torture and Inhuman or Degrading Treatment or Punishment*, публикуван на 25.09.2017 г. на адрес: <https://rm.coe.int/16807c4b74>, § 76.

¹⁷⁰ Омбудсман на Република България (2019). *Доклад на Националния превантивен механизъм за проверки в Главна дирекция „Изпълнение на наказанията“; затвор в град София, общественията „Кремиковци“ и „Казичене“, арестите на бул. „Г. М. Димитров“ и ул. „М-р Векулски“*, с. 33, достъпен на: <https://www.ombudsman.bg/pictures/file/Проверка%20ГДИН%202019.pdf>.

¹⁷¹ Пак там, с. 35.

дените затворници.

БЪЛГАРСКИ ХЕЛЗИНСКИ КОМИТЕТ

Българският хелзински комитет (БХК) е независима неправителствена организация за защита правата на човека, основана в София през 1992 г.

Акцент в работата на организацията е отстояването на правата на най-уязвимите групи в обществото. Част от работата на БХК е и системното наблюдение на ситуацията с правата на човека в България.

Годишният доклад на БХК за правата на човека в България се публикува от 1994 г. Той съдържа някои от по-значимите наблюдения на екипа на организацията за отминалата година.

ISSN 2367-6922

9 772367 692006 >